

ТЕМА № 5: Пересування по воді та подолання водних перешкод в туристичному поході

Усі природні перешкоди умовно поділяються **на водні (через воду) і гірські (скельні)**. До водних переправ відносяться наступні: навісна переправа через річку, переправа через річку по колоді, переправа через річку вбхід із використанням перил, переправа через річку вбхід, переправа по мотузці з перилами, переправа на плавзасобах, рух по жердинах, рух по купинах. До гірських етапів відносяться: навісна переправа через яр (скельна), крутопошила переправа, підйом по скельній ділянці або схилу, траверс скельної ділянки або схилу, траверс схилу з альпенштоком, спуск по вертикальних перилах, спуск по схилу (в т.ч. спортивним способом), переправа через яр по колоді, транспортування „потерпілого”, подолання яру, струмка, рову, скельного прижиму з використанням підвішеної мотузки (маятником).

Водні перешкоди - ті, що утворенні водними об'єктами: річками, струмками, каналами, болотами. В залежності від типу і складності перешкод застосовуються різні способи їх подолання. **Види водних переправ умовно можна розділити на чотири великі групи:**

1. Переправи вбхід: одиночна – без страхування і самострахування, з жердиною, з жердиною і страхуванням з берега, по перилах; групова – колоною, попарно, стінкою, таджицьким способом (в колі).

2. Переправи над водою (по нерухомих опорах): природні опори – колоди, каміння, купини, снігові та крижані мости; штучні – вкладаєна колода, навісна переправа.

3. Переправи по воді: на тваринах – конях, ослах, верблюдах; на плавзасобах – човнах, матрацах, камерах.

4. Переправа вплаєв – без допоміжних засобів і страхування, із страхуванням, з використанням допоміжних засобів – рятувальні жилети, колоди.

Техніка переправи вбхід. Перше завдання полягає у тому, щоб знайти на річці місце, де переправа вбхід для вашої групи цілком посиьна, де об'єктивно є повна гарантія успіху. У тих випадках, коли візуальна розвідка місця броду не дає результатів, треба випробувати бхід – пустити в річку найсиьнішого та досвідченого туриста, обов'язково того, хто вміє добре плавати. Як правило, бхід робиться не по прямій лінії (перпендикулярно до берегів), а навскіє, в обхід поглиблень.

Одиночна переправа вбхід із жердиною – дуже серйозний і складний вид переправ. Для стійкості користуються міцною жердиною. Стаєлячи ногу, обмацують дно, шукають надійну опору.

Жердина повинна знаходитися вище по течії і бути щільно притиснутою до стегна. Рука зі сторони цього стегна розміщена нижче на жердині, ніж інша. Рухаються боком до течії, приставляючи ногу, дещо нахилившись проти течії і сильно тиснучи на жердину. Жердину при переставлянні необхідно трохи піднімати над дном. Рухатися треба на три такти: нога-нога-жердина. Якщо одночасно підняти ногу і жердину дуже легко втратити рівновагу і впасти.

При переправі вбхід страховка того, хто йде першим, особливо відповідальна. Страхування учасника може відбуватися на вусах і транспортувальній мотузці, що пристебнуті.

Одиночна переправа вбхід по перилах. Перила робляться із основної мотузки, яка закріплена на двох берегах. Для більшої стійкості перил можна на кожному березі біля точки фіксування перил зробити відтяжки з двох мотузок, що розходяться під кутом 60-90°.

Перший учасник переправи, який перейшов річку, закріплює на березі мотузку, яка буде для інших учасників служити перилами. Ті, що переправляються, обв'язуються грудною обв'язкою, прикріплюються карабіном до поручнів та, тримаючись за них руками, переходять річку стоячи обличчям до течії. Останній учасник переправи знімає поручні, обв'язується основною мотузкою і ті, що знаходяться на протилежній стороні, витягують його. Але краще, коли і він переправляється по перилах, які потім, так само як і навісна переправа, легко знімаються з іншого берега.

До спини того, хто переправляється, за допомогою карабіна прикріплюється страховальна мотузка. Це робиться на випадок, якщо його зіб'є течія, він втратить рівновагу та впаде, щоб була можливість підтягнути потерпілого до берега. Після переправи першого, страхувати можна з протилежного берега, але треба пам'ятати, що мотузка для страхування розташовується вище за течією по відношенню до перил. При русі самостраховку потрібно кріпити до грудної обв'язки і кріпити карабіном до перил.

Групові переправи. При переправі стінкою, учасники стають на березі шеренгою, обличчям до води і рухаються перпендикулярно до течії. Лямки рюкзаків максимально підтягують і туристи тримаються руками через плечі за дальні лямки рюкзаків сусідів. Кількість учасників в стінці переважно 3-4 особи. Рухаються лише по команді. Серйозним недоліком цього способу є неможливість застосувати надійні способи страхування. Спроби страхувати одночасно кількома мотузками можуть призвести тільки до їх заплутування. Страхування однією мотузкою не дозволить успішно витягти групу на берег.

Таджицький спосіб дуже надійний і застосовується, якщо

швидкість течії велика, а глибина мала. Туристи з рюкзаками стають в коло лицем до середини, рівномірно розділившись по силах. Руками через плечі беруться за дальні лямки рюкзака сусіда, впираються плечима один в одного і трохи нахилиються до середини кола. Потім коло починає рухатися до протилежного берега річки, повільно обертаючись проти течії, ближньою до протилежного берега стороною.

Переправа попарно застосовується при відносно невеликій ширині і глибині річки, але великій швидкості течії. Туристи стають лицем один до одного і боком до берега, поклавши руки на плечі напарника.

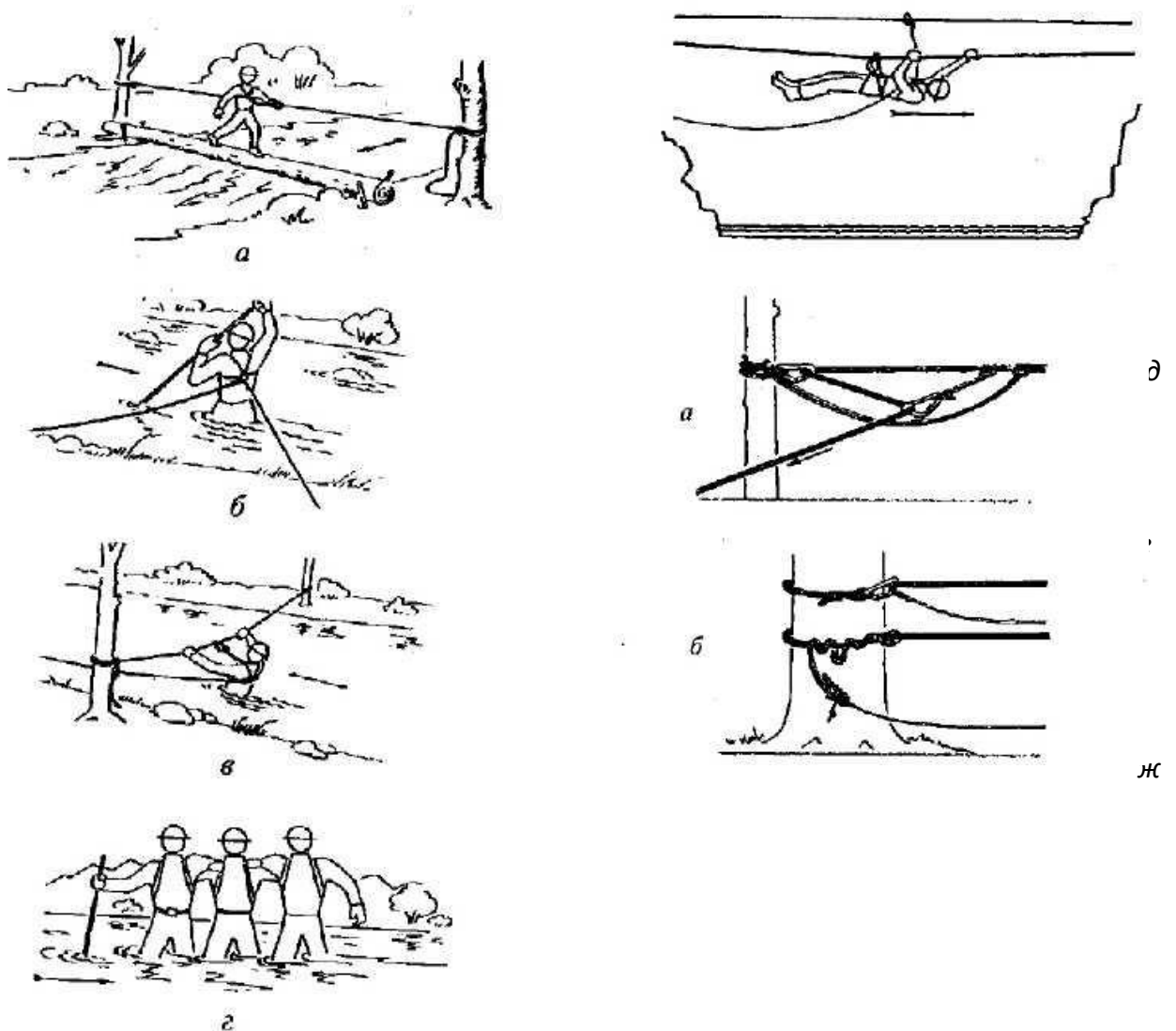

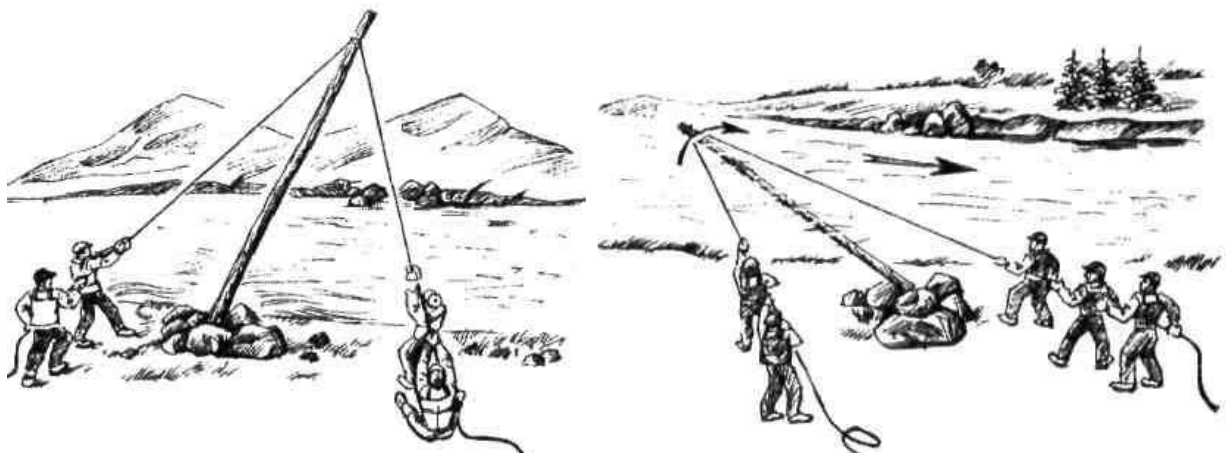
Рис. 5.1. Способи переправи через водні перешкоди:

- а – по колоді з поручнем; б – з жердиною; в – в брід за допомогою поручня; г – шеренгою; д – навісна переправа; е – схема натягування навісної переправи; ж – закріплення мотузки для її легкого зняття на протилежному березі.

Переправа по колоді (рис.5.1а) починається з детального її огляду. Перший учасник йде без рюкзака. Якщо колода тонка і слизька, то краще рухатися, сидячи на ній верхи. Для першого організують страхування за допомогою основної мотузки, яка контролюється двома учасниками. Мотузка, за допомогою якої здійснюється страхування, повинна розташовуватися нижче за течією. Закріплюється мотузка так само, як при переправі вброд – в перехрестя страхувальної системи на спині того, хто переправляється, а інший кінець не закріплюється зовсім. Після переправи перший учасник натягує перила з основної мотузки. Страхувальні перила натягують нижче колоди по течії. Учасники кріпляться до перил ковзаючим карабіном на короткій самостраховці.

Переправа по камінню зустрічається в походах на вузьких гірських річках. Місце стараються вибрати так, щоб каміння лежало на відстані кроку чи стрибка (до 1,5 м) один від одного, було стійким і не слизьким. Можлива організація комбінованої переправи по колоді і камінню. При переправах по камінню через небезпечну річку необхідна страховка мотузкою.

При **переправі по вкладеній колоді** (дереву) застосовується спосіб опускання піднятої колоди (чи дерева) на другий берег (рис.5.2). При цьому до вершини колоди, що лежить вздовж берега, прив'язується серединою складена вдвоє основна мотузка. За кожен кінець мотузки беруться не менше двох чоловік. Керівник повинен подавати команди і, в разі необхідності, направляти колоду жердиною. Тонкий кінець колоди відривається від землі, піднімається вгору, заводиться над річкою і опускається на протилежний берег. Піднявши кінець колоди, утримують його за допомогою мотузок, між якими повинен бути кут 45° - 90° . За допомогою зміни сили натягу однієї та іншої мотузок повертають

колоду так, щоб вона опинилася над протилежним берегом річки (яру), після чого її обережно опускають.

а

б

Рис. 5.2. Вкладання колоди: а - способом опускання, б - з використанням течії

Рідше застосовується ще два способи вкладання колоди. Перший - насуванням, коли є дуже довга чи нарощена колода, і її на катках із колодок висувають над річкою, притискаючи до землі задній кінець для противаги. До середини прольоту прив'язується мотузка. Другий - сплавом, коли потік річки не дуже бурхливий, то можна використати течію річки для укладання колоди. Недоліком цього способу є те, що колода буде омиватися водою, авід цього - мокра і слизька.

Переправа по мотузці з перилами (паралельні мотузки). Суть її полягає у наступному: між двома деревами, що знаходяться на різних берегах річки, натягуються дві паралельні між собою мотузки. Нижня мотузка використовується у якості опори, по якій учасники переходять на протилежний берег, використовуючи самострахування так само, як при переправі по колоді – „вусом” за верхню мотузку (рис.5.3).

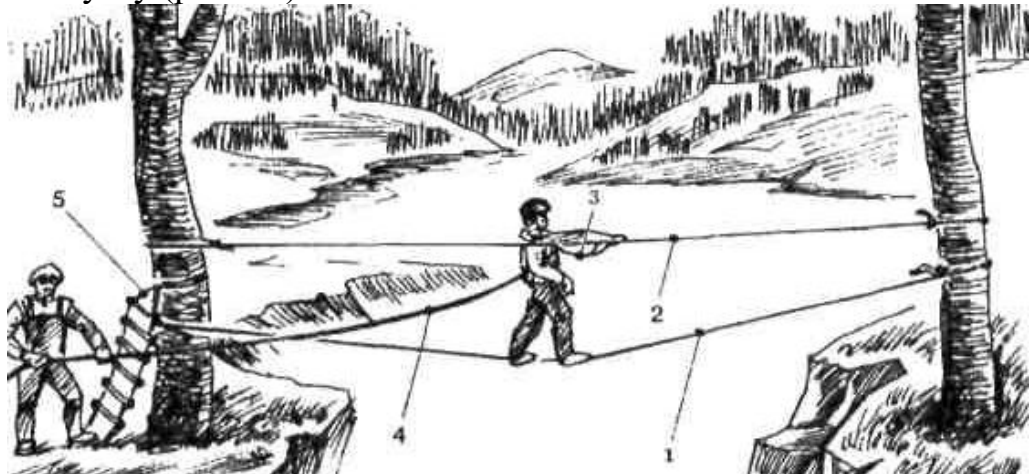

Рис. 5.3. Переправа по мотузці з перилами: 1 – основна мотузка, 2 – перила, 3 - петля із ковзаючим карабіном („вус”), 4 – командна страховка, 5

– драбинка для підйому

До водних перешкод відносяться і болота.

Болото можна перейти: 1) якщо його покривають густі трави упереміжз осокою; 2) якщо на болоті видимий поріст сосни; 3) болото покрите суцільним поростом моху і товстим шаром (до 30 см) старого перепрілого моху.

Болото перейти важко: 1) якщо на ньому серед моху трапляються часті калюжі застійної води; 2) якщо на болоті росте пухівка (*Eriophorum* L), на якій після цвітіння залишаються подібні до кульбаб головки пуху; 3) якщо болото поросло густим чагарником, вербою або березою.

Болото перейти майже неможливо: 1) якщо воно покрите очеретом; 2) якщо болотом плаває трав'яний покрив.

Подолання болота здійснюється двома основними способами: за допомогою жердин та по купинах. **Переправа по жердинах (рис. 5.4).** При переправі учасники укладають жердини на гаті і, утримуючи рівновагу, переходять з однієї на іншу.

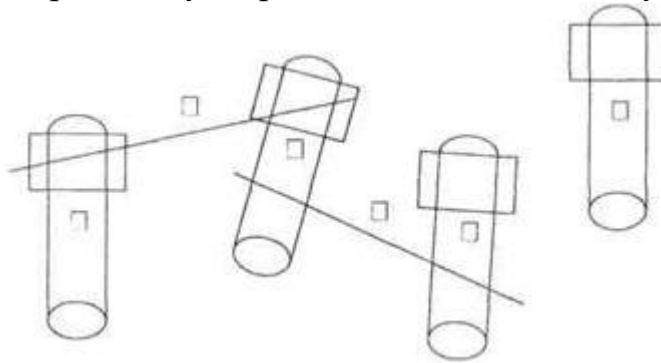

Рис. 5.4. Схема „рух по жердинах”

Переправа по купинах. Імітацію купин (у зв'язку з небезпекою реально болото на змаганнях майже не використовується) виконують декількома способами: малюють на землі, притрушують піском, закопують автомобільні покришки або дерев'яні стовпчики з набитими на них частинами покришок тощо.

Подолання ями, струмка, рову з використанням підвешеної мотузки (маятника). Інколи в умовах походу виникає необхідність подолати нешироку, але глибоку перешкоду. У цьому випадку найбільш доцільно скористатися підвешеною мотузкою – маятником. Мотузка підвішується до гіляк, перекардини тощо, на ній можуть бути зав'язані вузли. На змаганнях обирають перешкоду шириною до 4 м. На дистанції III і IV класу можлива організація маятника командою.

Техніка організація навісної переправи. Для переправи через стрімку річку багатьох учасників доцільно організувати навісну переправу. Навісна переправа є найскладнішим технічно і характерним для пішохідних походів елементом. Основна складність – в надійному і швидкому натягненні мотузки з урахуванням можливості її зняття з другого берега. Перший учасник обв'язується так, як на переправі вбхід, і долає ріку вплав. Потім організують навісну переправу.

До неї прикріплюються з допомогою грудної обв'язки, петлі „бесідка” та двох карабінів. Прикріплюються головою вперед до протилежного берега. Так турист зможе підтягуватися руками, на яких обов'язково мають бути брезентові рукавиці.

До обв'язки на спині карабіном прикріплюється допоміжний мотузок. Причому кріпиться серединою репшнура, щоб можна було підтягати учасника до протилежного берега у разі значного

провисання навісної переправи, організувати човникову переправу рюкзаків та повертати до початку переправи грудні обв'язки, пояси, системи та карабіни. У такому разі один кінець допоміжного мотузка знаходиться на відправному березі ріки, а другий – на протилежному.

Закріплюватися до переправи туристу допомагають інші учасники походу. Спочатку слід закріпити грудну обв'язку, а потім сідло. Учасник стає спиною до протилежного берега і, взявшись обома руками за переправу, закидає на неї обидві ноги і фіксує карабін грудної обв'язки, а вже потім сідло. Закрутивши на карабіні муфти безпеки, турист знімає ноги з навісної переправи й починає рух. На протилежному боці необхідно знову ноги закинути на переправу та від'єднати спочатку сідло (ноги), а потім грудну обв'язку.

Останній учасник переправи обв'язується вузлом „булінь” і теж перепливає через ріку на протилежний берег. Причому ріка силою течії сама прибиває його до берега.

Останній учасник може переправитися на другий берег і по навісній переправі. Для цього застосовується зйомна система. Перший учасник, який переправився на протилежний берег, прив'язує до опори основну мотузку „удавкою” з петлею, що витягується. Це дозволить потім розв'язати мотузку в натягнутому стані. Кінець мотузки страхується за допомогою карабіну. Після чого група на протилежному (відправному) березі натягує переправу за допомогою поліспасти із репшнурів та двох-трьох карабінів. Поліспаст тримає мотузку у натягнутому стані. Далі мотузку заводять за дерево або іншу опору і за допомогою „провідника” з карабіном фіксують його таким чином, щоб, коли розв'яжуть поліспаст, переправа залишилася натягнутою. Учасник, який переправляється останнім, знімає поліспаст та прив'язує допоміжну мотузку до карабіну. Після переправи останнього учасника, висмикують петлю удавки і повільно витягають допоміжною основну мотузку.